

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Van Yüzüncü Yıl University
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl / Year: 2020 - Sayı / Issue: 50
Sayfa/Page: 69-86
ISSN: 1302-6879

**Millî Mücadele Dönemi İşgal Hareketleri ve Dış Politikasının
Vakit Gazetesindeki Yansımaları (16 Mayıs 1919-20 Kasım 1922)**
*National Struggle Period Occupation Movements and the Reflections of
Foreign Policy in the Vakit Newspaper (16th May 1919-20th November 1922)*

- Ferit YÜCEBAŞ*
- Abdurrahman YALÇINKAYA**

*Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Van/Türkiye.
Asst. Prof., Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Letters, Department of History, Van/Turkey.
ferityucebas@yyu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-4645-1734

**Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Van/Türkiye.
Van Yüzüncü Yıl University Institute of Social Sciences PhD student, Faculty of Letters, Department of History, Van/Turkey.
mevlam_004@hotmail.com
ORCID: 0000-0003-3044-3294

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type:
Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi / Date Received:
13/05/2020
Kabul Tarihi / Date Accepted:
07/12/2020
Yayın Tarihi / Date Published:
31/12/2020

Atf: Yücebaş, F. & Yalçınkaya, A. (2020). Millî Mücadele Dönemi İşgal Hareketleri Ve Dış Politikasının Vakit Gazetesindeki Yansımaları (16 Mayıs 1919-20 Kasım 1922). *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 50, 69-86

Citation: Yücebaş, F. & Yalçınkaya, A. (2020). National Struggle Period Occupation Movements and the Reflections of Foreign Policy in the Vakit Newspaper (16th May 1919-20th November 1922). *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 50, 69-86

Öz

Vakit gazetesi, Türk siyasi hayatında bir dönüm noktası olan Millî Mücadele ile ilgili haber ve yazıları millî bir duruşla okuyucularına aktaran gazeteler arasında yer almıştır. Bu dönemde faaliyetlerini yürüten gazetelerin birçoğu başkent İstanbul'da çıkmaktaydı. Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'da Millî Mücadele hazırlıklarına başlaması üzerine İstanbul basını, Millî Mücadele'ye taraftar ve karşı olanlar olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Millî Mücadele yanlısı olup İstanbul'da zor şartlar altında faaliyet gösteren gazetelerden biri olan Vakit'in haber ve yazılarının önemi oldukça fazladır. Özellikle İstanbul'da Millî Mücadele yönünde kamuoyu oluşturarak önemli bir sorumluluğu yerine getiren Vakit gazetesi, dönemin gelişmeleri ile yakından ilgilenmiş ve bunları haber yaparak okuyucularıyla paylaşmıştır. Vakit gazetesi işgal hareketlerini tepkiyle karşılamış ve İtilaf Devletleri tarafından zorla kabul ettirilmek istenen Sevr Antlaşması'nı tenkit eden haberler vermiştir. Hatta antlaşmanın imzalandığı günü millî matem günü ilan ederek Türk'ün kendi eliyle kendi ölüm fermanını imzaladığını belirtmiştir. Bu çalışmada Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'dan ayrılarak Millî Mücadele'yi başlattığı tarihten TBMM'nin Lozan Konferansı'na davet edildiği tarihe kadar devam eden süreç Vakit gazetesi ekseninde ele alınmıştır. Bu süreçte işgal hareketleri ve dönemin dış politikasının Vakit gazetesine yansımaları analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dış politika, Vakit gazetesi, Millî Mücadele, Mustafa Kemal Paşa.

Abstract

Vakit newspaper is among the newspapers that convey the news and articles about National Struggle, which is a turning point in Turkish political life, to its readers with a national stance. Many of the newspapers operating in this period were published in the capital Istanbul. When Mustafa Kemal Pasha started preparations for the National Struggle in Anatolia, the Istanbul press was divided into two as supporters and opponents of the National Struggle. The news and articles of Vakit, which is a pro-National Struggle and one of the newspapers operating in Istanbul under difficult conditions, are very important. Vakit newspaper, which fulfills an important responsibility especially by creating public opinion in the direction of the National Struggle in Istanbul, was closely interested in the developments of the period and shared them with its readers by making news. Vakit newspaper reacted to the occupation movements and gave the news that criticized the Treaty of Sèvres, which was forced to be accepted by the Entente States. He even declared that the signing of the treaty was the national mourning day and that he stated that Turks signed their own death warrant with their own hands. In this study, the period that continued from the date when Mustafa Kemal Pasha left Istanbul and started the National Struggle to the Parliament's Lausanne Conference was handled by the Vakit newspaper axis. In this process, the occupation movements and the reflections of the foreign policy of the period on the Vakit newspaper were analyzed.

Keywords: Foreign Policy, Vakit newspaper, National Struggle, Mustafa Kemal Pasha.

Giriş

Vakit Gazetesi ve Yayın Politikası

Toplumun yönlendirilmesi, bilinçlendirilmesi ve aynı zamanda haberleşmenin sağlanması açısından basının yeri oldukça önemlidir. Bu noktadan hareketle Millî Mücadele döneminde bağımsızlık hareketini destekleyen basının oynamış olduğu rolü göz ardı etmemek gerekir. Dönemin basınına iki grupta toplamak mümkündür. Bunlardan biri Anadolu, diğeri de İstanbul basını idi. İstanbul basınında Millî Mücadele'ye destek veren gazeteler arasında yer alan Vakit gazetesi Anadolu hareketini destekleyen bir yayın politikası icra etmiştir (Baykal, 1998: 472). Vakit ilk olarak 1875 yılında Filip Efendi¹ tarafından yayınlanmıştır. Vakit'in 1875'ten 1884'e kadar

¹ Süryanî Katolik olan Filip Efendi 1828'de Diyarbakır'da doğmuştur. Midhat Cemal Kuntay'ın vermiş olduğu bilgilere göre Filip Efendi, okuryazar olmadığı ve bir tek kelime yazmadığı halde kültür hayatımızda yeri olan adamdı. 1840 yılında gazetecilik hayatına girdi. 1866 yılında çıkarılmaya başlanan Muhibir gazetesinin sahibidir. 15 Mayıs 1875'te Vakit gazetesini yayınlamaya başladı. 1900 yılının Şubat-Mart ayında ölmüştür.

devam eden bu ilk yayın dönemindeki başmuharriri Kemalpaşazâde Said Bey'dir (İnuğur, 2005: 249-250). 1884 ile 1917 tarihleri arasında yayınlanmayan Vakit gazetesi, 22 Ekim 1917'de Mehmet Asım Us² ve Ahmed Emin Yalman³ tarafından tekrar yayın hayatına başlamıştır (İnuğur, 1993: 341). 26 Ağustos 1928'e kadar Arap harfleri ile 31 Aralık 1928'den sonra ise kanun gereği Arap ve Latin harfleriyle yayınlanmış ve daha sonra Latin harfleri ile yayın hayatını sürdürmüştür (Yalman, 1970: 357).

Her gazetenin olduğu gibi *Vakit* gazetesinin de belli yayın politikası ve ilkeleri vardır. Vakit gazetesinin yayın ilkelerinin başında millî menfaatler gelmektedir. Ahmed Emin, 22 Ekim 1917 tarihli Vakit'in ilk sayısındaki "Gazetemiz" başlıklı makalesinde öncelikle gazetelerini tanıtmış ve daha sonra da yayın ilkelerini şöyle belirtmiştir:

"Otuz kırk sene evvel çıkan Vakit gazetesini tanımış bulunan ve sütunlarımızda eski bir aşına bulacaklarını ümit eden kari'lerimiz aldanacaklardır. Gazetemizin eski Vakit isminden başka hiçbir münasebeti yoktur" (Vakit, 23.10.1917). Mehmet Asım da gazetede köşesinde: "Artık İstanbul halkını büyü tutmaz, herkes eskisinin tersini giyiyor. Biz de yeni bir isim alıp eskitmektense, Vakit diye eski bir ismi almayı, harbin iktisadi havasına daha uygun bulduk" diyordu (Yalman, 1970: 356). Gazetenin amaçları ise şu şekilde dile getirilmiştir: "Tesis ettiğimiz başlıca gaye, memleketin ihtiyacına, salâhına, feyz ve terakkisine taalluk eden muîn meselelerle meşgul olmak, gerek şehrimizin ve gerek taşraların hayatına ait şeylere haricî

Bkz., <http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/48375/001525344006.pdf> (Erişim Tarihi: 07.05.2020)

² Gazeteci ailenin en büyüklerinden olan Asım Us, 1884 yılında Gördes'te dünyaya geldi. Kendisi gibi gazete sahibi ve başyazarı olan Hakkı Tarık Us'un ağabeyi olan Asım Us, bir süre çeşitli ilçelerde kaymakamlıklar yapmış ve Ziraat Bankası'nda çalışmıştır. Daha sonra Tanin gazetesinde "Dereden Tepeden" başlığı ile yazılar yazarak mesleğe başladı. Bu arada çeşitli gazetelere karikatürler de çizen Us, Vakit gazetesini yayınlarken gazetesine başyazarlar yazdı. Gazetecilik mesleğinin yanı sıra politikaya atılan us, üçüncü dönem Büyük Millet Meclisi'ne Artvin'den milletvekili seçildi. Daha sonra Çoruh milletvekilliği de yapan Us, politikadan çekilince öldüğü güne kadar gazetesinde başyazarlığa devam etti. Asım us, 1967 yılında İstanbul'da vefat etti. Bkz.,

<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/26358/001514481006.pdf> (Erişim Tarihi: 21.05.2020)

³ Ahmet Emin yalman 1888 yılında Selanik'te doğdu. Babası Osman Tevfik Bey'in telkinleriyle doktorasını Amerika'da tamamladı. 1907 yılında Sabah gazetesi ile gazetecilik hayatına başlayan Yalman, Yeni Gazete, Tanin, Vakit, Vatan ve Tan gibi gazetelerde çalışmalarını yürütmüştür. Millî Mücadele yanlısı bir tutum sergilediği için Malta sürgünleri arasında yer almıştır. Bkz., Resul B. (2019). Türkiye'de İktidar-Basın İlişkilerinin Çatışmalı Doğasına Bir Örnek Olarak Ahmet Emin Yalman Davası (1958-1960), *CTAD*, 15 (29), 343.

havadisten fazla ehemmiyet vermek ve bilhassa içtimaî ve iktisadî sahalarda canlı bir faaliyet göstermeye çalışmaktır” (Vakit, 23.10.1917). Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere Ahmed Emin, Vakıf gazetesinin kendi çıkar ve menfaatlerini değil, öncelikle memleketin ve milletin çıkar ve menfaatlerini ön planda tuttuğunu belirtmiştir.

Millî Mücadele dönemine tanıklık eden Vakıf gazetesi, bu dönemle ilgili gelişmeleri yakından takip etmiştir. Bilindiği gibi dönemin basını farklı fikirler etrafında kümelenmişti. Bu durumu iyi bilen Mustafa Kemal Paşa Anadolu’daki hareketin kararlarının İstanbul’da da yayılmasını ve böylece geniş kesimlerin desteğini almak hedefinde idi. Bu amaçla Türk milletinin haklılığını duyurmak için basını kullanmak istiyordu. Bunu gerçekleştirmek için de “Tasvir-i Efkâr, İleri, Vakıf, İfham, Türk Dünyası, Akşam ve İstiklâl” gazeteleri ile yakın ilişki kurmuştu (Özkaya, 1985: 887).

Millî Mücadele döneminin ilk yıllarında İstanbul’da zorlu şartlar altında yayın faaliyetlerini devam ettirerek Anadolu hareketinin yanında yer alan Vakıf gazetesinin çalışmaları takdire şayandır (Baykal, 1998: 472). Türk milletinin haklarını ve bağımsızlığını savunan bir anlayışla yayın hayatını sürdüren Vakıf gazetesi, hem İstanbul Hükümeti’nin hem de işgal kuvvetlerinin takibatına ve sansürüne maruz kalmıştır. Hatta 4 Temmuz 1920’de Mustafa Kemal, Fevzi ve İsmet Paşaların resmini yayınladığı için Divan-ı Harp tarafından on gün müddetle tatil edilmiş ve sorumlu müdür de bir ay hapse mahkûm edilmiştir. Bu nedenden dolayı Vakıf 5 Temmuz ile 16 Temmuz 1920 tarihleri arasında yayınlanmamıştır (Vakit, 04.07.1920; Baykal, 1998: 472; İnuğur, 2005: 249-250).

Vakıf gazetesi Kurtuluş Savaşı’nın cephelerini, Anadolu’da gerçekleşen miting ve kongreleri, Anadolu ve Yunan Tebliği-i Resmîlerini, Millî Mücadele komutanlarının ve özellikle de Mustafa Kemal Paşa’nın tamim ve telgrafları ile bu dönemde imzalanan antlaşmaları haber sayfalarına taşıyarak yayınlamıştır.

Mütareke Sonrası Yapılan İşgallerin Dış Politikaya Etkisi

Vakıf gazetesi, Anadolu’nun peyderpey İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmesi ile alakalı haberleri aktarırken sık sık Wilson Prensiplerine atıf yapmıştır. Gazete, bu işgallerin Wilson Prensipleri ile çeliştiğini, mezkûr prensiplerin emperyalizmi yıkmayı hedeflediğini ve buna rağmen Türklerle meskûn olan yerlerin işgalci İtilaf Devletleri tarafından keyfi olarak işgal edildiğini savunmaktadır (Vakit, 31.05.1919). Vakıf gazetesi, Wilson Prensiplerine inanıp

güvendiğinden bu prensiplerin uygulanması yönünde tavır sergilemekte ve özellikle 12. Maddeye işaret etmekteydi.

Mehmet Asım, 17 Mayıs 1919 tarihli “İşgalin Manası” başlıklı yazısında işgale gerekçe olarak Mondros Mütarekesi’nin 7. Maddesinin gösterildiğini, ancak İzmir’de İtilaf Devletleri’nin menfaatine hanel getirecek bir durumun olmadığını ve işgalin lüzumsuz olduğunu söylemektedir. Ayrıca Mehmet Asım, Paris Barış Konferansı’nda hakkımızda verilen kararlar üzerine İzmir’in işgal edildiğine de dikkat çekmiştir (Vakit, 17.05.1919).

İzmir’in Yunanlılar tarafından işgali büyük bir tepkiyle karşılandı ve İstanbul’da büyük protesto mitingleri yapıldı (Lewis, 2007: 242). Vakit, başta İzmir’in işgali olmak üzere diğer şehirlerimizin işgaline tepki olarak İstanbul’da ve diğer Anadolu şehirlerinde yapılan miting haberlerini de okuyucuları ile paylaştı. Gazete, özellikle İstanbul’da yapılan Fatih ve Sultan Ahmet Mitingleri gibi büyük mitinglerde yapılan nutuklara ve miting kararlarına teferruatlı bir şekilde yer verdi (Vakit, 21, 22, 24, 28, 29, 31 Mayıs 1919; Vakit, 09.06.1919).

İzmir’in işgalinden sonra Müttefik Devletler tarafından işgal bölgesine gönderilen “Tahkik Heyetleri” hakkındaki haberlere de Vakit gazetesinde sık sık rastlanılmaktadır. Gazete Tahkik Heyetlerini, “esna-yı işgalde zuhura gelen vakayı-ı müessifeyi tahkik ve tedkik etmek üzere teşekkül eden Heyet-i Muhtelite-i Ecnebiye” olarak tanımlamış ve bu heyetlerin işgal bölgesinde “izhâr-ı hak için” birçok kişiyle görüşüklerini ve “Amiral Bristol’un taht-ı riyasetindeki Tahkik Komisyonu, Türk kadınlarının şikâyetlerini dinlemek üzere Amerika kadınlarından mürekkep tâli bir komisyon teşkil etmiştir” (Vakit, 10.09.1919) haberini vermiştir. 10 Eylül 1919 tarihli Vakit, “... Tahkik Komisyonu’nun şimdiye kadar icra ettiği tahkikâtan, işgal esnasında vukua gelen bütün fecâyî’den mütevellid mesuliyetin Yunanlılara ait olduğu tezahür ettiğini...” söyleyerek tarihî bir hakikate dikkat çekmiştir (Vakit, 10.09.1919).

Vakit gazetesi, Yunan askerlerinin işgal esnasında yaptığı zulümleri araştırmak üzere İtilaf Devletlerinin izniyle görevlendirilen Amiral Bristol Heyeti tarafından hazırlanan raporu, 21 Ocak 1920 tarihli nüshasında, “Hâlden İstikbâle Bir Vesika-i Mesuliyet” başlığıyla yayınlamıştır. Söz konusu haberde, İtilaf Devletleri’nin müsaadesiyle İzmir’i işgal eden Yunan askerleri tarafından vuku bulan felaketleri araştırmak üzere bir komisyonun görevlendirildiği bilgisi yer almıştır. Bu komisyon tarafından Sulh Konferansı’na vaktiyle bir rapor verildiği ve bu raporda özetle İzmir’in işgalinden kimin sorumlu olduğu, bu işgalin Ehl-i Salib hareketine dönüştüğü açık bir şekilde

dile getirilmekteydi. Komisyon raporunun neticeleri değerlendirildiğinde Aydın ile İzmir'deki işgalden sonra meydana gelen vaziyetin tamamen sahte olduğu ve işgalin ilhak mahiyeti taşıdığına dikkat çekilmektedir. Söz konusu işgaller dolayısıyla Osmanlı memurlarının herhangi bir kuvvet ve yetkiye sahip olmadıkları olsalar bile birçok şeyden mahrum oldukları belirtilmektedir. Komisyonun üyeleri, Millî Mücadeleyi idare eden kadronun İstanbul'da bulunan merkezi hükümeti tanıması gerektiğini ve ellerindeki silahları ortadan kaldırarak askerlerin terhisine engel olmamalarını raporlarında ifade etmişlerdi (Vakit, 21.01.1920).

Vakit gazetesi 22 Ocak 1920 tarihli nüshasında "Türk Halkı Komisyonun Bîtarafılığına Minnettardır" başlığı ile Türk milletinin söz konusu rapordan duyduğu memnuniyeti, hissettikleri heyecanı ve hakkın yerine geleceğine dair ümitlerini dile getirmektedir. Ayrıca Türklerin bu raporu hazırlayan şahsiyetlerin isimlerini daima hürmet ve minnetle anacağı da ifade edilmiştir. Vakıf raporu yayınlarken, "Vakit, bu vesika-i beşâreti birinci olarak Türklük âlemine duyurduğundan dolayı büyük bir iftihar duymaktadır" ifadesini kullanmış ve bu haberi ilk yayınlayan gazete olduğunu belirterek bununla övünç duymuştur (Vakit, 22.01.1920).

Vakit gazetesinde Trakya'nın işgali hakkında haberler de yayınlanmıştır. Bu haberler arasında Trakya'daki Müslümanların Paris Barış Konferansı'na gönderdikleri telgraflar da yer almaktaydı. Trakya Müslümanlarının Paris Barış Konferansı'na gönderdikleri telgrafta, Trakya'daki ahalinin ekseriyetinin Müslüman olduğu hatırlatılmıştı. Bu telgrafta ayrıca ahalinin Yunanistan'a veya Bulgaristan'a iltihak etmek arzusunda olmadığını ve bu yönde ortaya çıkan telgrafnameleri tekzip ettikleri yazılmaktadır (Vakit, 10.09.1919).

İtilaf Devletleri, tarafından İstanbul'un 16 Mart 1920'de resmen işgal edilmesi üzerine, İşgal Kuvvetleri Komutanlığı tarafından İstanbul ahalisine yönelik bazı beyannameler yayınlandı. Bu beyannamelerin birinde, Osmanlı Devleti'nin beş buçuk yıl önce Almanya ile birlikte hareket ederek İtilaf Devletleriyle savaşa girdiği hatırlatılmış ve bazı hususlara dikkat çekerek işgal devletlerinin niyetlerinden bahsetmiştir (Vakit, 17.03.1920).

Müttefikîn Kolu Kumandanı General Henry F.M. Wilson'un imzasıyla yine 17 Mart 1920 tarihli Vakıf'te yayınlanan diğer bir beyannamede ise İstanbul ahalisinin sükûnetle hareket etmesi gerektiği belirtilmiş ve İtilâf Kuvvetlerine düşmanca hareketlerden uzak durdukları takdirde herhangi bir askerî müdahaleye maruz kalmayacakları gibi hayatlarının da hiçbir tehlikeye düşmeyeceği

ifadede edilmiştir. Bu kurallara uymayanların Divan-ı Harp tarafından yargılanarak idam veya gerekli cezayı alacağı uyarısı da yapılmıştır (Vakit, 17.03.1920).

Vakit gazetesi, İstanbul'un işgali ile ilgili haberlerin dış basında nasıl değerlendirildiğini İtalyan basınından örnekler vererek 18 Mart 1920 tarihli nüshasında yayınladı. Bu nüshada, 15 Mart 1920 tarihli *Corrieredella Sera* (Roma) gazetesinin beyanına göre, Müttefikler, Padişahı İstanbul'dan çıkarmak için değil, belki Londra'da müzakere edilen sulh şartlarını Osmanlı Hükümeti'ne ve vatanperverlere kabul ettirmek için işgal ettikleri belirtilmekteydi. Gazeteye göre "işgal keyfiyeti, Zat-ı Şâhâne'nin İstanbul'a mâlikiyetini temine hizmet içindir". *Sacred* gazetesi ise işgal esnasında vuku bulan ölümlerden Avrupa ve Asya'da bağımsız bir Türkiye'nin olmaması sonucunu çıkarmanın bir siyasi basiretsizlik olduğuna işaret etmişti. Bir başka İtalyan gazetesi olan *Il Tempo* gazetesi de, İtalya'nın Şark Meselesi'nin çözümünü diğer devletlerden iyi anladığını beyan etmiş ve eğer İtalya adilâne ve herkesin memnun kalacağı bir sulh akdettirmeye muvaffak olursa, tüm milletlerin minnettarlığına nail olacaktır yorumunu yapmıştır (Vakit, 18.03.1920).

Vakit gazetesi izlemiş olduğu yayın politikasının bir gereği olarak işgallerin haksızlığını dile getirmek için uğraşmıştır. Özellikle Wilson prensiplerine sık sık atıf yapmış ve işgallerin bu prensiplerle uyuşmadığını vurgulamaya çalışmıştır. Vakit gazetesi aynı zamanda işgallere tepki olarak yapılan mitinglerdeki beyanları kendi sayfalarına taşıyarak hem halkın bilinçlenmesini sağlamış hem de önemli bir sorumluluğu yerine getirmiştir.

Paris Barış Konferansı'nın Vakit Gazetesine Yansıması

15 Mayıs 1919'da İtilaf Devletleri tarafından desteklenip korunan Yunan birlikleri İzmir ve çevresini işgal ettikten sonra İç Anadolu'ya doğru ilerlemeğe başladılar (Lewis, 2007: 241). Anadolu'nun değişik bölgelerinde gerçekleştirilen işgallerle ilgili haberler Vakit gazetesinde geniş bir şekilde yer almıştır. 21 Mayıs 1919 tarihli *Vakit*'te "Sulh Konferansı'na Davetimiz" başlığı ile verilen haberde Sadrazam Damat Ferit Paşa'nın doğrudan doğruya ve telgrafla Paris Barış Konferansı'na müracaat ettiği belirtilmekteydi. Haberde ayrıca İzmir'de vuku bulan Yunan işgalinin ve Müslümanların maruz kaldığı muamelenin kamuoyunda uyandırdığı nefreti ve Osmanlı Devleti'nin tepkisini dile getirdiği ve izahat talep ettiği bilgisi yer alıyordu (Vakit, 21.05.1919).

Paris Barış Konferansı devam ederken olayların Osmanlı Devleti aleyhine hızlı bir gelişme göstermesi, meselelerin

konusulmasını ve bir karara bağlanması zorunluluğunu ortaya çıkardı. Bunun üzerine Padişah Vahideddin “bir Şûrâ-yı Saltanat”ın toplanmasını irade eyledi. Vakıf gazetesi Yıldız Sarayı’ndaki toplantıya katılacak kişilerin isimlerini de yayınladı (Vakıf, 25, 27.05.1919).

Bu süreçte Vakıf gazetesi Paris Barış Konferansı’nda Osmanlı hakkındaki müzakere edilen hususları da okuyucularına ulaştırıyordu. Mesela 30 Mayıs tarihli nüshasında, “Dörtler Meclisi’nde Mukadderâtımız Hakkında Müzakerât” başlığı ile verilen haber, posta ile gelen bazı Avrupa gazeteleri kaynak gösterilerek yayımlandı. Buna göre 24 Mayıs 1919 tarihli *Jurnal Doryan*, Dörtler Meclisi’nin Suriye ve Türkiye meseleleri ile ilgili olduğunu yazarken, *Daily Mail* ise İstanbul ve Anadolu’nun büyük kısmının Osmanlı hâkimiyetinde kalacağını söylemekteydi. *New York Herald* gazetesi de İstanbul, Anadolu ve Ermenistan’ın, Amerikan mandasına bırakılmış olduğunu yazıyordu (Vakıf, 30.05.1919).

27 Haziran 1919 tarihli *Vakıf, Jurnal de Deba* gazetesinde yayınlanan “Türk Meselesi” başlıklı bir makaleyi haber yaptı. Bu makalede, Amerika’nın Avrupa hakkında izlediği politikadan dolayı, İngiltere, Fransa ve İtalya’nın ise ortaya çıkacak uluslararası anlaşmazlıklar nedeniyle Türkiye’de manda vazifesini düşünmediklerini belirtmekteydi. *Jurnal de Deba* gazetesi bu makaleyi, Türkiye’de manda vazifesi gibi çok mühim bir vazifenin küçük hükümetlere verilmeyecek kadar önemli olduğunu belirtiyordu (Vakıf, 27.06.1919).

Paris Barış Konferansı ile ilgili haberler Vakıf’te detaylı bir şekilde yer almıştır. Fakat bu konferansla ilgili eleştirel yazıların tamamı sansür nedeni ile yayınlanmamıştır.

Ahd-i Millî (Misak-ı Millî)’nin Vakıf Gazetesine Yansıması

Ahmed Emin, Misak-ı Millî ile ilgili olarak Vakıf’ın 17 Şubat 1920 nüshasında, “Ahd-i Millî Programı” başlığı ile bir yazı kaleme aldı. Bu yazıda, Ahd-i Millî’nin azamî fedakârlığı ve asgarî şartları ihtiva eden bir sulh programı olduğu belirtilmekteydi. Ahmed Emin bu programın Wilson Prensipleri neticesinde meydana gelen vaziyetin, mukadderâtımıza ait meselelere tatbikinden başka bir şey olmadığını dile getirmiştir. Aynı şekilde Ahd-i Millî Programı’nda yer alan konuların daha detaylı bir şekilde açıklanması gerektiğine de değinilmiştir. Ahmed Emin’e göre Ahd-i Millî’de Ermeni meselesinden daha açık bir surette bahsedilmesi gerekirdi. Ayrıca programın azınlıklara ait maddesinin de genişletilerek, azınlıkların tasfiyesi ve mübadele konusunu da ihtivâ edecek şekilde

düzenlenmesi gerektiğine dikkat çekilmekteydi. Ahmed Emin, Misak-ı Millî Programı'nın eksikliklerini izah ettikten sonra mezkûr programda mevcut olan esasları da dile getirmiştir. Özellikle Arapların yaşadığı bölgelerin geleceğini yöre halkının vereceği karara göre olacağı, diğer bölgelerin ise ayrılmaz bir bütün olduğu esasının programda yer almasının pek tabî bir şey olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Elviye-i Selâse ve Garbî Trakya'nın mukadderâtı için de halk oylamasına gidilmesinin pek haklı bir talep olduğu ifade edilerek, mezkûr bölgelerdeki Müslüman halkın nüfus itibarıyla fazlalığına dikkat çekilmiştir. Vakit gazetesinin 17 Şubat 1920'deki nüshasında ise Ahd-i Millî'nin sulh esasları maddeler halinde yayınlanmıştır (Vakit, 17.02.1920).

Vakit'in 2 Ocak 1921 tarihindeki sayısında "Türklerin Davası" başlığıyla yer alan makalede Türk milletinin, her şeyden önce kendilerinin medeni hukuka sahip bir millet olduklarının tasdikini istedikleri üzerinde durulmuştur. Yine aynı makalede Avrupalı devletlerin Türkiye'ye dayattıkları Sevr Antlaşması'nda yer alan maddelerin Türkiye'nin medeni hukuktan mahrum bırakılması anlamına geldiği de ifade edilmekteydi (Vakit, 02.01.1921).

Sevr Antlaşması Hakkında Çıkan Haberler

Vakit gazetesi Sevr Antlaşması'nın imzalanma sürecinde toplanan Şûrâ-yı Saltanatla ilgili 23 Temmuz 1920'de bir haber yaptı (Vakit, 23.07.1920). Gazete 24 Temmuz'da ise önceki gün Şûrâ-yı Saltanat'ın, iki tercihinin olduğunu belirtmekteydi. Şura-yı Saltanat'ın tercihleri arasında ya İstanbul ile Anadolu'da hâkim kalmak suretiyle bir devlet halinde bulunmak ya da teklifleri reddederek Osmanlı Devleti'nin hayatına son vermek vardı. Şura-yı Saltanat'ın bu tercihlerden birincisi seçerek antlaşmayı kabul ettiği belirtilmekteydi. Vakit, Meclis-i Vükelâ'da (Bakanlar Kurulu) yapılan müzakerelerin sonucunu içeren 20 Temmuz 1920 tarihli tutanağı da sayfalarına taşımıştır. Bu tutanağa göre, eğer antlaşma kabul edilirse İstanbul, Saltanatın ve Hilafet-i İslâmiye'nin merkezi olarak kalacak ve malum olan hudut içerisinde bir küçük devlet olarak mevcudiyetini muhafaza edebilecektir. Tutanakta ayrıca antlaşma reddedilirse, şu an Anadolu'da devam eden savaş hali Marmara havzasına da geçecek ve Osmanlı Saltanatı ile Hükümetine son verilerek buraların İtilaf Devletleri tarafından ele geçirilmesinin kaçınılmaz olduğu belirtilmekteydi (Vakit, 24.07.1920).

30 Temmuz 1920 tarihli Vakit, 29 Temmuz tarihli *Takvim-i Vekayi*'ye dayanarak Antlaşmanın imzalanması için "salâhiyet-i kâmileyi hâiz olarak Hükümet-i Seniyyemiz cânibinden Ayan'dan

Hadi Paşa ve Rıza Tevfik Bey ve Bern Sefirimiz Reşat Halis Bey murahhas tayin edilmiştir” (Vakit, 30.07.1920) haberini yayınlamıştır. 12 Ağustos 1920 günü ise Sevr Antlaşması'nın 10 Ağustos'ta imzalandığını okuyucuları ile paylaşmıştır⁴.

12 Ağustos tarihli *Vakit* Sevr Antlaşması'nın imzalanmasının haber alındığı bugün “Millî Matem Günü” addedilecek ve bilcümle İslâm ve Türk müessesâtı mesdûd bulunacaktır. Saat birde her türlü vesâit-i nakliye matem alameti olarak beş dakika tevakkuf eyleyecektir” (Vakit, 12.08.1920). 12 Ağustos 1920 tarihli *Vakit*'te “İmza Günü” başlığı ile yer alan başmakaede, 10 Ağustos tarihi için, bu tarih, bu imza, altı buçuk asırlık bir Saltanatın tarihini düğümlüyor; barut dumanları içinde doğup büyüyen 467 sene eski-yeni iki dünyaya hükümranlık eden bir devri kapayarak da mağlup bir zümre içinde Türk'ün kendi eliyle kendi ölüm fermanını imza edildiği gündür. Mağlup... Lâkin keşke yalnız mağlup olsaydı... 433 maddenin her satırında Türk yalnız mağlup olmamış, münhezim ve muzmahill olmuştur. Osmanlı Devleti'ni harbe sokan, bir imza idi; bugün diğer bir imza ile kendini, kendi tarihî hayatının mücadelesine sevk ediyor denilmekteydi (12.08.1920).

Dönemin Dış Politikası Çerçevesinde Yürütülen İkili İlişkiler

Millî Mücadele Dönemi dış politikası yani “Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş diplomasisi” (Armaoğlu, 2019: 14) gereği birçok devletle çeşitli antlaşmalar imzalanmıştır. 31 Ocak 1920'de *Vakit* gazetesi Gürcistan ile yapılan antlaşmayı, “Anadolu-Gürcistan Arasında Bir İtilaf Akdedildi” başlığı ile yayınladı⁵. Dönemin

⁴ *Vakit*'in vermiş olduğu haber şöyledir: “İmza-yı resmî, Salı günü (10 Ağustos) saat dördü sekiz geçte Sevr İmalathanesi Kasrı'nda vuku bulmuş, evvela murahhaslarımız, ba'dehu diğer murahhaslar imza eylemişlerdir”. 10 Ağustos 1920 tarihli Hadi Paşa'dan mevrûd telgrafnameye göre: “İtalya ile hâsıl olan ihtilâftan dolayı, evvelce imzadan imtina eden Yunanistan bu kere vaz-ı imzaya muvafakat etmiş olduğundan, Sulh Muahedenesi bugün saat dörtte imza edildi”. Ayrıntılı bilgi için bkz., *Vakit*, 12 Ağustos 1920 (1336), Numara 963.

⁵ *Vakit*'in vermiş olduğu haberde ayrıca şunlara da değinilmiştir: “Kuvâ-yı Milliye Batum üzerine hücum etmeyecek, Bolşevikler Gürcistan'a hücum ederlerse bitaraflığını muhafaza edecek. Yerkir gazetesi Batum'dan şu telgrafnameyi almıştır: “Kazım Karabekir ile Gürcistan bir itilafname akdettiler. Bu itilafname iki devletin siyaset-i mütekebilesini tayin ediyor. Evvela, Kuvâ-yı Milliye Batum üzerine hücum etmeyecektir. Sâniyen, Gürcistan ile Bolşevikler muharebeye giriştikleri takdirde Kuvâ-yı Milliye bitaraflığını muhafaza edecektir” *Cagadamard* gazetesine nazaran, Tiflis'teki Hürriyet Fırkası Reisi Aziz Şerif Bey, Gürcistan Hükümeti'ne bir muhtıra vererek, Gürcistan İslamları tarafından âtideki matalibâtta bulunmuştur: Gürcistan'a

gelişmelerini yakından takip eden Vakit, Millî Mücadele'nin Doğu Cephesi muharebeleri hakkındaki haberlere de yer vermiştir. 13 Kasım 1920 tarihli nüshada, Ermenistan ile imzalanan Gümrü Antlaşması'nın mühim noktalarını okuyucuları ile paylaşmıştır⁶.

Mustafa Kemal Paşa, bu dönemin dış politikasının neticeleri bakımından birçok hayırlı olayla dolu olduğunu belirtmektedir. Dönemin dış politikası genel olarak iki kısma ayrılmıştır. Bunlardan birincisi Rusya ve Doğu devletleriyle yürütülen münasebetler, diğeri de Batılı devletlerle olan ilişkiler şeklinde idi. Rusya ile ilişkiler iyi bir şekilde devam etmektedir. Bu ilişkilerin bir sonucu olarak bu devletle Moskova'da 16 Mart 1921'de bir dostluk antlaşması imzalandı⁷. Böylece her iki devletin emperyalizmin saldırılarına maruz kaldığı belirtilerek işbirliği içerisinde olması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Diğer taraftan Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan arasında Moskova Antlaşması'nın esasları dairesinde 13 Ekim 1921'de Kars Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma ile Sevr Antlaşması'nın uygulanamaz olduğu ve doğuda yürütülen fiili hareketin meşruluğunun kabul edildiği ortaya çıkmıştır. Antlaşmanın bir başka önemli tarafı da Ermeni meselesinin Kars Antlaşması ile kesin şeklini almış olması idi (Vakit, 13.03.1922).

Türk muallimleri celb etmek, Türkler için bir darülfünun küşâd etmek, Bir kiraathane ve bir Türk tiyatrosu tesis etmek, Türkçe her cins neşriyata hürriyetname vermek, Pazar günleri Türkleri istirahatata mecbur eden kararı lağvetmek” Bkz., Vakit, 31 Kânun-i evvel 1920 (1336), Numara 1099.

⁶ Gümrü Antlaşması'nın maddeleri Vakit'te şöyle değerlendirilmiştir: “1. Osmanlı ve Rus, bütün cihan istatistiklerinin gösterdiği vech ile Osmanlı hududu dâhilinde Ermeni ekseriyetini hâvi hiçbir kıta arazi bulunmadığı tasdik etmiştir. 2. Hudut; Aşağı Karasu munsabbından itibaren Aras Nehri şimaline, Arpaçay ve ba'dehu Kızılçayak ve Hacıpir'den geçen dereye, Ziyaret Dağı zirvesi ve Çıldır Gölü'dür. 3. Bu hatt-ı hudut, eski Osmanlı hududu arasında vâki olup Türkiye'ye kalacak olan ve üzerinde Türkiye'nin tarihî, örfi ve hukukî alakası gayr-i kâbil-i inkâr olan arazinin vaziyet-i hukukiyesinde Erivan Cumhuriyeti şüphe ettiği takdirde, ahali-yi aslıyenin tamamen avdetini temin için muahedenin tarih-i tasdikinden itibaren üç sene mürüründe, arazi-yi mezkûrede ârâ-yı umumiyeye müracaat edilecektir. 4. Ermenistan Hükümeti, hududu müdafaaya mahsus 8 cebel veya sahra topu ve 20 makineli tüfenk ile mücehhez ücretle müstahdem 1500 kişilik bir kıta-ı askeriyeden maada teşkilât-ı askeriye bulundurmayacaktır. 5. Ermenistan Hükümeti tarafından talep vukuunda dâhilî ve haricî mehâlîke karşı Türkiye Büyük Millet Meclisi, Ermenistan'a silah muavenetinde bulunmayı taahhüt eder. 6. Anakara Hükümeti, Ermenistan'dan talep hakkı olduğu tazminattan insanî ve hukukî esasâta binaen sarf-ı nazar eyler.” Bkz., Vakit, 23 Kânun-i evvel 1920 (1336), Numara 1091.

⁷ Moskova Antlaşması Türkiye açısından önemli bir yere sahiptir. Şöyle ki bu antlaşma ile doğu sınırları teminat altına alındı ve Türkiye'nin Batılı devletlerle girişilen görüşmelerde pazarlık gücü arttı. Bkz., Mehmet, G., vd., (2014). *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 27.

Yine Moskova Antlaşması kararları dairesinde Ukrayna Sosyalistler Sovyet Cumhuriyeti ile de 2 Ocak 1922’de, Ankara’da, bir antlaşma imzalandı. Bu antlaşma ile Kars Antlaşması hükümlerine uygun olarak taraflar arasında ticarî ve ekonomik ilişkilerin düzenlenmesi kararlaştırıldı. Bu amaçla Tiflis’e yetkili bir heyet gönderildi. Bu heyetin çeşitli müzakerelerde bulunmak üzere Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan Cumhuriyetlerinin heyetleriyle görüştüğü belirtilmekteydi (Vakit, 13.03.1922).

Vakit gazetesi 3 Ocak 1922’de Türkiye ile Ukrayna arasındaki Dostluk Antlaşması haberini yayınlamış ve “tarafeyn yekdiğerinin istiklâlini tanımaktadır. Ukrayna Misak-ı Millî’deki hududumuzu ve payitaht olarak İstanbul’u kabul ediyor”, yorumunu yapmıştı (Vakit, 03.01.1922).

Vakit gazetesi 13 Mart 1922’de ise TBMM’nin üçüncü içtima senesi münasebetiyle Mustafa Kemal Paşa’nın Meclisin iç ve dış siyasetini açıkladığı önemli nutkunu yayınlarak okurları ile paylaşmıştı (Vakit, 13.03.1922).

Şark Devletleri ve Rusya ile İlişkiler

Rusya ile müttefik olan Buhara Halk Sovyet Cumhuriyeti de Ankara’ya haber göndererek, mevcut dostluk bağlarının fiilen de tespitini istemekteydi. Bu istek sevinçle karşılanmış ve iyi ilişkilerin sürdürülmesi için çalışmalara hız verilmiştir. Bu kapsamda devlet ricalinden bir şahsın başkanlığında Buhara’ya bir heyetin gitmek üzere olduğu belirtilmiştir (Vakit, 13.03.1922).

Gerek Rusya ve gerekse onun müttefikleriyle olan ikili ilişkilerin geliştirilmesi çalışmaları devam etmekteydi. Bu amaç doğrultusunda TBMM ile beraber olan Şark İslâm devletleriyle de mevcut dostluk bağlarının güçlendirilmesi kararlaştırılmıştır. Bu gayeye doğru ilerlerken, ilk antlaşma Afganistan Hükümet-i İslâmiyesi’yle 1 Mart 1921’de Moskova’da imzalandı. Aynı şekilde İran Hükümet-i İslâmiyesi’yle de devam eden iyi ilişkilerin güçlendirilmesine gayret edildi (Vakit, 13.03.1922).

3 Temmuz 1921 tarihli Vakit, Moskova Antlaşması’nın Büyük Millet Meclisi’nde 5 muhalif ve 1 çekimser oya karşı 201 oy ile kabul edildiğini haber yaptı. Gazete, “Muahedenamenin 1. Maddesi mûcebince Rusya, Türkiye Hükümet-i Milliyesi cânibinden tanınmamış hiçbir beyneddüvel senedi tanımamayı kabul etmektedir” açıklamasını da yapmaktaydı (Vakit, 30.07.1921). Vakit ayrıca 5 Ağustos 1921’de “Türk-Rus Muahedesi’nin Resmî Metni” başlığı ile antlaşmanın tüm maddelerini yayınladı (Vakit, 05.08.1921).

23 Ekim 1921’de, “Türk-Fransız İtilafı İmza Edildi” başlığı ile okurlarının karşısına çıkan Vakıf gazetesi, şu haberi yayınladı:

Türkiye ile Fransa arasında bir itilâf akdi için cereyan eden müzakerâthüsn-i suretle neticelenmiştir. Dün Ankara’dan gelen bir telgrafnâmeye nazaran itilâfname, Teşrîn-i evvel’in 20’inci günü sabahı Ankara’da Hariciye Vekili Yusuf Kemal Bey ve Fransız murahhası Mösyö Franklin Bouillon tarafından imza edilmiştir. Türk-Fransız İtilafı’nın imzası, iki devletin münasebetinde yeni bir devre açmıştır. Asırlarca yekdiğerine karşı samimi bir dostluk beslemiş olan Türk ve Fransız milletleri, bu suretle muvakkat bir fasıladan sonra tekrar eski muhâdenet devresine avdet etmiş oluyorlar (Vakit, 23.10.1921).

Gazete mezkûr antlaşmanın tam metnini ise 6 Kasım 1921’de yayınlamıştır (Vakit, 06.11.1921).

Yukarıda yapılan bir dizi antlaşma ile esasında Sevr’in hükümsüzlüğü teyit edilmiş oluyordu. Mustafa Kemal Paşa, TBMM’yi gerek siyasi ve gerekse iktisadi olarak bir nevi idama götüren Sevr Antlaşması’nın uygulanmasının hiçbir şekilde mümkün olmayacağını ifade etmekteydi. İtilaf Devletleri, Türk milletinin göstermiş olduğu eşsiz mücadele karşısında Sevr’i zorla kabul ettiremeyeceklerinin farkına vardıkları için TBMM’yi Londra’ya davet etmişlerdi (Vakit, 13.03.1922). Bu konferansa kadar Türk milletini ve devletini ortadan kaldırmak için her türlü yolu deneyen İtilaf Devletleri, TBMM temsilcilerini Londra’ya davet etmekle aynı zamanda Anadolu’daki devlet çekirdeğini tanıdıklarını belgeliyorlardı⁸.

Londra Konferansı’na TBMM’nin resmen davet edilmesi Türk milleti adına siyasi bir başarı olarak görülmüştür. Sevr Antlaşması’nın fiilen ve hukuken yok olduğunu gösteren bu davet önemli bir merhaledir. Türk heyeti, Misak-ı Millî çerçevesinde barış anlaşması imzalamaya hazır olduğunu bütün cihana göstermek amacıyla bu konferansa katılmıştı. Fakat konferanstan herhangi bir netice alınamamıştır. Diğer taraftan Fransızlar ile esirlerin değişimi konusunda başlanan ve iyi şekilde sonuçlanan müzakereler Ankara’da

⁸ Söz konusu atmosferi Mustafa Kemal Paşa şöyle dile getirmiştir: “Milletin savunmada dayatması sürdükçe Batı dünyası başka başka düşüncelerle karşılaştı, başka düşüncelere sahip oldu. Önce Batı ulusları kendi hükümetlerinden başka türlü düşünmeye başladılar, herhalde burada da bir milletin varlığını tanımak kanısını açıkladılar. İkinci bir dönemde, bazı hükümetlerin de kendi milletleriyle beraber olmaya başladığı görüldü.” Ayrıntılı bilgi için bkz., Mahmut, G. (Ed. Çekmece, Ö.), (2010). *Millî Mücadele Tarihi-IV Cumhuriyete Doğru (1921-1922)*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 99.

imzalanan Türkiye-Fransa İtilâfnamesi ile son halini aldı. Bu itilâfnamenin en önemli özelliklerinden biri de Sevr Antlaşması'nı şekillendiren devletlerden biri olan Fransa'nın Sevr'in hükümsüz olduğunu fiilen ve hukuken kabul etmesi idi. Böylece Ankara Antlaşması'nın imzalanmasına müteakip Fransa ile TBMM hükümeti arasında siyasi ilişkiler de tesis edildi (Vakit, 13.03.1922).

Vakit gazetesi 8 Eylül 1922'de ise "Yunanistan Hükümeti, devletler vasıtasıyla Büyük Millet Meclisi Hükümeti'ne müracaat ederek resmen mütareke talebinde bulunmuştur" (Vakit, 08.09.1922) şeklinde vermiş olduğu haberle Ankara'nın mütareke için dört şart ileri sürdüğünü belirtmiştir⁹.

12 Ekim 1922'de Ankara Hükümeti'nin Mudanya Konferansı'na davet edildiğini haber veren Vakit gazetesi, "Mustafa Kemal Paşa Hazretleri Ankara'da bulunduğu için, Türkiye İsmet Paşa tarafından temsil edilecektir. Konferansta Fransa Hükümeti namına Kuvâ-yı İşgaliye Kumandanı General Charpy, İtalya namına General Monbelli, İngiltere namına da General Harrington hazır bulunacaklardır. Ankara'nın İstanbul mümessili Hamit Bey de konferansa iştirak edecektir" diye açıklama yapmıştır (Vakit, 02.10.1922). Bir gün sonraki Vakit Mudanya Konferansı'nda yer alacak heyetimiz hakkında şu haberi yayınlamıştır: "Garp Cephesi Kumandanı İsmet, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi ve Refet Paşalar İzmir'den Mudanya'ya müteveccihen hareket etmişlerdir" (Vakit, 32.10.1922). Vakit 12 Ekim 1922'de Mudanya Mütarekesi'nin resmî metnini de yayınlamıştır (Vakit, 12.10.1922).

Mudanya Mütarekesi'nin imzalanmasından sonraki süreçte Vakit gazetesi Lozan Konferansı'na davet süreci ile ilgili haberlere de yer verdi. 28 Ekim 1922 tarihli Vakit'te Şark sulhu ve Boğazların idare usulünün tespiti için 13 Kasım'da Lozan'da bir konferansın toplanacağı haberini duyurmuştur. Sonraki günlerde ise Bâb-ı Âlî'nin Konferansa davet edildiğini belirtmiştir. Gazete ayrıca Amerika'nın Türkiye ile savaş durumunda olmadığından dolayı bu müzakerelere katılmayacağını dile getirmiştir. Vakit'in 1 Kasım 1922 tarihli

⁹ Gazetenin haberine göre bu dört şart şunlardır: Evvela: Düşman bulunduğu bütün yerleri, bütün silah, mühimmat, erzak ve ordusu ile beraber bilâ-kayd ü şart teslim eyler. Sâniyen: Şimdiden gerek Anadolu ve gerek Trakya'ya ait her türlü iddiadan feragat eder ve bütün bu yerlerin Türklük ve yalnız Türklüğün olduğunu kabul eyler. Sâlisen: Üç seneden beri memleketimizde icra ettiği tahriplerin imarı ile Türk milletinin tahammül ettiği bütün masârifi bütün fedakârlıkları tazmin eder. Rabian: Memleketin istilâsı esnasında memleketi tahrip ve ahalimize cebir ve şiddet istimal etmiş olanların kâffesini, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin eline muhakeme edilmek üzere teslim eder. Bkz., Vakit, 11 Eylül 1922 (1338), Numara 1704.

nüshasında ise Konferansta Türkiye'yi temsil edecek yegâne yetkili heyetin TBMM murahhasları olduğuna dair TBMM muhtırası yer almaktadır. Vakit bundan sonra ise Sadrazam Tevfik Paşa'nın TBMM Hükümeti ile İstanbul Hükümeti'nin Lozan'a tek heyet-i murahhasa halinde katılma teklifinin yer aldığı telgrafi yayınlamış ve TBMM'nin bu telgrafa cevap vermeyeceğini okuyucularına duyurmuştur. 14 Kasım 1922 tarihli Vakit'te Sulh Murahhaslarımızın Lozan'da oldukları haberi yer almaktadır (Vakit, 14.11.1922).

Dönemin Dış Politika Prensipleri

Bu dönemde iç siyasette olduğu gibi dış siyasette de temel prensip Misak-ı Millî olmuştur. Dolayısıyla Misak-ı Millî'yi kabul ederek Türkiye'nin bağımsızlığını tanıyan devletlerle derhal iyi ilişkiler kurulması kararlaştırılmıştır. Dış politikada herhangi bir devletin hukukuna tecavüz yoktur. Ancak ülkenin hakkını, geleceğini ve namusunu savunma noktasında gereken neyse yapılacaktır anlayışı hâkimdir. Dönemin devletleri ile devletlerarası hukuka uygun olarak:

Her milletin kendi mukaddesatına kendisinin hâkim olması hakkını biz yeryüzünde yaşayan milletlerin cümlesi için tanıyoruz, bizim de bu hakkımızın bilâ-kayd ü şart tanınmasını talep ediyoruz. Bu meşru ve muhikk talebimizi tanımamak yüzünden akan ve gelecek olan kanların mesuliyeti şüphesiz müsebbiplerine râcidir. Bizi dava-yı millimizi takipten yıldırarak hiçbir vasıta, hiçbir kudret mutasavver değildir. Millî davamız bizim hayatımızdır. Hayatına suikast edilen en zayıf mahlûkatın bile bu kasta karşı isyan ve nefretle son nefese kadar kendisini müdafaaya çalışmasından daha tabîi bir şey yoktur. Kaldı ki, bizim milletimizin azîm ve imanında ve mücadele kabiliyet ve kudretinde zerre kadar zaaf yoktur (Vakit, 13.03.1922).

Dış politikada çizilen çerçeve net bir şekilde belirtilmektedir. Mustafa Kemal Paşa'nın konuşmalarında da dile getirdiği gibi, "Davamız, ulusal sınırlarımız içinde tam bağımsız ve tam egemen olarak, hiç kimsenin karışmayacağı bir şekilde gelişmemizdir" (Goloğlu, 2010: 6) düsturu temel prensip olarak kabul edilmiştir.

Sonuç

Vakit gazetesinin 16 Mayıs 1919 ile 20 Kasım 1922 tarihleri arasındaki sayılarında yer alan işgal hareketleri ve Millî Mücadele dönemindeki Türk dış politikası ile ilgili haber ve yazılar değerlendirildiğinde önemli bir sorumluluğu yerine getirdiği görülmüştür. Bu dönemde Millî Mücadele'yi destekleyen ve özellikle

İstanbul'da faaliyetlerini yürüten gazeteler zor şartlar altında çalışmışlardır. Bu koşullar altında yayın hayatını sürdüren Vakit gazetesi izlemiş olduğu yayın politikası ile Millî Mücadele'nin geniş kesimlere ulaşmasını sağlamıştır.

Söz konusu tarihler arasında gerek itilaf Devletleri ile münasebetler ve gerekse komşu devletlerle imzalanan antlaşmalara geniş bir şekilde yer verilmiştir. Vakit özellikle Yunan işgali ve Güney cephesindeki gelişmelere sık sık değinmiştir. Bilhassa Anadolu'nun peyderpey İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmesi ile ilgili haberlere yer verirken Wilson Prensiplerine sürekli atıfta bulunmuştur. Çünkü Wilson'un yayınlamış olduğu ilkelerin on ikinci maddesi Osmanlı Devleti'ndeki Türklerin çoğunlukta oldukları bölgenin yönetiminin Türklere bırakılması ile ilgiliydi. Bundan dolayı Vakit gazetesi de bu prensiplere inanmaktaydı. Gazete, bu işgallerin Wilson Prensipleri ile çeliştiğini, mezkûr prensiplerin emperyalizmi yıkmayı amaçladığını ve buna rağmen Türklerle meskûn olan yerlerin işgalci İtilaf Devletleri tarafından keyfi olarak işgal edildiğini savunmuştur. Öte yandan yapılan haksız işgallere karşı gerçekleşen mitinglerdeki nutukları kendi sayfalarında vererek halkı bilinçlendirmeye çalışmıştır.

Türk tarihinde kırılma noktalarından biri olan Millî Mücadele Dönemi, Vakit gazetesi tarafından millî bir perspektifle ele alınmıştır. TBMM'nin Londra Konferansı'na davet edilmesini ise önemli bir başarı olarak görmüş ve bu konuyu haberlerinde işlemiştir. Diğer taraftan ölü doğmuş bir antlaşma olan Sevr Antlaşması'na karşı sergilediği tavırla Türk milletinin haklarını savunmuştur. Kısaca Anadolu'da gerçekleştirilen işgalleri ve dönemin dış politikasını detaylı bir şekilde ele alarak Türk milletinin bu zor dönemde yanında yer almıştır. Bu dönemin dış politikası ise Misak-ı Millî çerçevesinde şekillenmiş ve ikili ilişkiler bu yönde geliştirilmiştir.

Kaynakça

- Armaoğlu, F. (2019). *Türk Dış Politikası*. (Ed. Uyar, C.), İstanbul: Kronik Yayınları.
- Babaoğlu, R. (2019). Türkiye’de İktidar-Basın İlişkilerinin Çatışmalı Doğasına Bir Örnek Olarak Ahmet Emin Yalman Davası (1958-1960). *CTAD*, 15 (29), 339-371.
- Baykal, H. (1998). Millî Mücadele’de Basın. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 4 (11), 471-479.
- Goloğlu, M. (2010). *Millî Mücadele Tarihi-IV Cumhuriyete Doğru (1921-1922)*. Çekmece, Ö. (Ed.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gönlübol, M., vd., (2014). *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-195) Dönemi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Lewis, B. (2007). *Modern Türkiye’nin Doğuşu*; (Çev. Kıratlı, M.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İnuğur, M. (2005). *Basın ve Yayın Tarihi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Özkaya, Y. (1985). Millî Mücadele Başlangıcında Basın ve Mustafa Kemal Paşa’nın Basınla İlişkileri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 1 (3), 871-912.
- Topuz, H. (2003). *Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yalman, A. (1970). *Yakın Tarihte Gördüklerimiz ve Geçirdiklerimiz (1888-1922)*. İstanbul: Rey Yayınları.

Gazeteler

- Ahmed Emin, “Gazetemiz”, *Vakit*, 23 Teşrin-i evvel 1917 (1333).
- Ahmed Emin, “Ahd-i Millî Programı”, *Vakit*, 17 Şubat 1920 (1336).
- Mehmet Asım, “İşgalin Manası”, *Vakit*, 17 Mayıs 1919 (1335).
- Vakit*, 4 Temmuz 1920 (1336).
- Vakit*, 31 Mayıs 1919 (1335).
- Vakit*, 20 Mayıs 1919 (1335).
- Vakit*, 21 Mayıs 1919 (1335).
- Vakit*, 22 Mayıs 1919 (1335).
- Vakit*, 24 Mayıs 1919 (1335).
- Vakit*, 28 Mayıs 1919 (1335).
- Vakit*, 29 Mayıs 1919 (1335).
- Vakit*, 31 Mayıs 1919 (1335).
- Vakit*, 31 Mayıs 1919 (1335).
- Vakit*, 9 Haziran 1919 (1335).
- Vakit*, 10 Eylül 1919 (1335).
- Vakit*, 21 Kânun-ı sâni 1920 (1336).
- Vakit*, 22 Kânun-ı sâni 1920 (1336).
- Vakit*, 11 Eylül 1919 (1335).

- Vakit, 17 Mart 1920 (1336).
Vakit, 18 Mart 1920 (1336).
Vakit, 21 Mayıs 1919 (1335).
Vakit, 25 Mayıs 1919 (1335).
Vakit, 27 Mayıs 1919 (1335).
Vakit, 30 Mayıs 1919 (1335).
Vakit, 27 Haziran 1919 (1335).
Vakit, 15 Teşrîn-i evvel (Ekim) 1919 (1335).
Vakit, 9 Kanun-i evvel (Aralık) 1919 (1335).
Vakit, 17 Şubat 1920 (1336).
Vakit, 2 Kânun-i sâni 1921 (1337).
Vakit, 13 Mart 1922 (1338).
Vakit, 13 Mart 1922 (1338).
Vakit, 23 Temmuz 1920 (1336).
Vakit, 24 Temmuz 1920 (1336).
Vakit, 30 Temmuz 1920 (1336).
Vakit, 12 Ağustos 1920 (1336).
Vakit, 23 Kânun-i evvel 1920 (1336).
Vakit, 31 Kânun-i evvel 1920 (1336).
Vakit, 30 Temmuz 1921 (1337).
Vakit, 5 Ağustos 1921 (1337).
Vakit, 3 Kanun-i sani 1922 (1338).
Vakit, 23 Teşrîn-i evvel 1921 (1337).
Vakit, 6 Teşrîn-i sâni 1921 (1337).
Vakit, 8 Eylül 1922 (1338).
Vakit, 11 Eylül 1922 (1338).
Vakit, 2 Teşrîn-i evvel 1922 (1338).
Vakit, 3 Teşrîn-i evvel 1922 (1338).
Vakit, 12 Teşrîn-i evvel 1922 (1338).

İnternet

<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/48375/001525344006.pdf> (Erişim Tarihi: 15.04.2020)